

PRIČE S KOZJEG PUTA

Knjižica priča u šetnji

Kazališna družina Théâtre des Chemins

PRIČE S KOZJEG PUTA

Knjižica priča u šetnji

Priče u šetnji kroz selo Vrana kod Vranskog jezera,
prema predstavi izvedenoj u listopadu 2025.

Tiskanje : veljača 2026

Kazališna družina Théâtre des Chemins

Preuzmite digitalnu knjižicu
priča s geolokacijama kako biste
je mogli čitati u šetnji.

Priče koje stoje pred vama u ovoj knjižici prikupljali su studenti/ice i učenici/ce uz svoje profesorice iz Francuske, Belgije i Hrvatske. Prikupljanje priča dio je pomno osmišljenog procesa „svjesnog i osjetljivog uranjanja“ u krajolik kao putnik/ca na biciklu ili pješice. Susret se dogodio na više lokacija, od Zadra preko otoka Ugljana i Pašmana kroz Biograd, Pakoštane, Park prirode Vransko jezero i sela Vranu i Radašince.

Studenti/ce i učenici/e stigli su u Vranu i nadalje upoznawali ljude i njihov prostor i njegov način korištenja kroz razgovor i bilježenje intervjua. Upoznali/e su se i s vremenskim prilikama, posebno burom (koja se baš te sezone produžila iz marčane u rano aprilsku), vodom i močvarom Vranskog jezera, s kamenom i suncem. Upoznali su izvore, vrhove, polja, magarce, koze, pse i ptice. Čuli su brojne priče o životu, radu, odrastanju, čuli pjesme o zaljubljanju svjedočili kazivanju o ratu i smrti kao dijelu života.

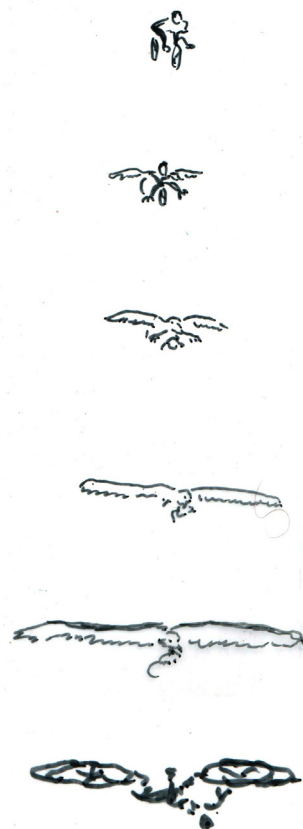
Uz vodstvo članova kazališne skupine “Théâtre des Chemins” iz Francuske tijekom sljedeće rezidencijalne radionice pojedini novi a neki stari sudionici/ce vrtili/e su se u Vranu i stvarali predstavu. Predstava je bila lutajuća, u pokretu kroz kozje puteve, poput vjetra poneka se pričala ponekad svirala i pjevala a onda je i zasnijetila u okrećućem lampionu.

11. listopada 2025. predstava je održana pred brojnom publikom na isti dan u dva formata, jednom pokretnom a drugim klasičnim s malom pozornicom i scenskim prikazima iza zastora uz glumu, ples i pjesmu na krovu Pakijeve i Marine kuće.

Doživljaj je bio nezaboravan i neponovljiv, no riječi su zabilježene u ovoj knjižici da i vi u njima opet uživate. No prođite putevima, osjetite vjetar i poslušajte ptice, budite taknuti mnogim glasovima koji ovim prostorom zajedno pjevaju, glasno viču ili o njemu samo živo govore na stranicama u vašim rukama.

Norma Fressel

Sadržaj, postaje

• VRANA, ili tajna zlatnih kola	p. 8
• Na brdu Bak čuvaju se ovce, ali ne samo to!	p. 12
• Ribolov i poljoprivreda
ili neslućene moći trozupca	p.20
• Vransko jezero ili kako se postaje kapetan	p.28
• Povijest Pakošтана, Club Med i novi resursi	p. 36
• Baba Dora i druga pučka vjerovanja	p. 42
• Linija obrane	p. 50
• Život, osobne priče i zajedničko pripovijedanje	p. 54
• Pjesma u svakoj prigodi	p.58
• Pjevanje i kopanje	p.70
• Na izvoru izviru ideje za budućnost	p.74

Vrana, ili tajna zlatnih kola...

*Selo Vrana, povist ti je znana,
još iz doba viteza templara.*

*O naš slavni Paližina bane,
nema tebi do grada Urane*

*Selo Vrana nekad grad se zvaše
tvoje tvrđe i danas ostaše.*

*Turski han, Turci sagradiše,
Beg Mašković iz Vrane nam biše.*

*Selo Vrana lipša si od grada,
sve doline pune vinograda.*

M.I. U starom gradu se prije čuvala hrvatska kraljevska kruna, tamo se proživjelo mnogo bitaka jer su muslimani tamo napali kršćane. Govorili su nam da su neki ljudi hodočastili u Jeruzalem i kao vitezovi su ih pratili i našli su neku zlatnu kočiju koju su zakopali kod dvorca, neki kažu da je kod Hana i da je okružena zmijama. Moj brat i prijatelj smo je išli potražiti tamo i nismo ju pronašli i tamo uvijek bude neki čovjek za kojeg mislimo da je lovac pa pobjegnemo. Meni je tata rekao da idu tražiti kočiju i da ima jedna stijena koja je nakošena i da se tamo ispod nalazi zlatna kočija, a netko drugi je rekao da je osjetio kolo zlatno, neki kažu da je kod Hana, netko da je kod Gradine i sada ju se traži.

A.J. To vam je praktički taj feud vranski, feud Vrana, odnosno gazda je bio Borelli. (...) To je bio vam najveći feud u Dalmaciji, u Mlečanima, sveopće. Znači, oni su davali feuda sa površinom, sa jačinom. Oni bi vam dali nekome plemiću feuda, ali to bi bilo sve manja površina, jedno malo selo već. Ali ovo su sela praktički od Banjevaca, Radašinovaca, Vranu, cilo jezero, dio Pakošтана, dio Biograda, Filip i Jakov, Turanj, Sikovo, mali dio Rubnog Raštana, a onda gori Tinj, Lišane Tinske. To je ogromno područje. Ali on kada je prvi put dobio investituru, tako da to je sredinom 18. stoljeća, dobio je zadatak da osuši Vransku močvaru, on je vodio projekt. (...) A onda kako su u mirnodopska razdobljima upravljala Borelli i oni su dovodili ljude, ali to su ponovo bili ljudi nama iz susjedstva; Bukovica, Ravni Kotari...

K.R. Kad su Turci otišli odolen, onda smo mi dolazili odozgo. (...) Ja se tom povijesti bavim. E, razumiš... mi smo došli poslije Turaka, Pakoštanci su tu živ'li, oni su od Turaka utekli doli i...mi smo svi dolazili, mi smo svi, recimo poviše Bosne Bukovica gori.

Na brdu Bak čuvaju se ovce,
ali ne samo to!

Dijalog. Jedna od sudionica glumi mještanku koja izlazi iz kuće i naglo prekida čitanje.

M.G. Aha, evo ih. Jeste vi gosti? Naši gosti idu ovuda gori na Bak. Ono se Bak zove tamo brdo.

L.H. Ah, Bak. Et qu'est-ce qu'il y a là-haut ? // Aha, Bak. Šta ima gore?

M.G. Imaš ka neke ravnice... Tu ti oni idu, oni se tuda vrdaju.

L.H. Vous y alliez aussi ? // Jeste i Vi išli prije?

M.G. Je, je išla san gori smilje brat.

M.G. Ovdí imamo sve što triba. I kokoši, i jaja, i janjaca. I imala sam cili život kravu. Najprvo smo imali konja kad sam došla. I onda smo 86-e, 7-e kupili traktor, proda se konj. I onda sam imala kravu, a kad su gosti počeli, kravu smo prodali. I muzla sam i sira prodavala.

I.J. Imali smo ovaca, i koza, i kiselog mlika, i vareniku, mi zvali ono, šta nije kiselo. I svako jutro pule, kiselog kupusa. Zimi kiselog kupusa i pule, uvijek pule, palente. A liti je bilo mlika i pule, uvijek pule, nije bilo ki sada. Meso, ko je vidio meso, nismo ni znali. Jednog prasca držali 130-140 kila nas osam. To pojedeš očima.

S.T. Svaka kuća je imala jedno-dvije krave, onda kada tebe spada red, po dvoje čobana uvijek gonja krave dolje i oni su bili odgovorni za te krave. I oni su goveda vraćali i svaka krava zna gdje je kuća, štala i onda se samo ulazi u kuću i samo dođeš i zavežeš. Eto šta mi je od ostalo od ditiñjstva, sve mi je ostalo. Ostalo je da uopće nisam imao ditiñjstvo. Samo rad. Obaveza za obavezom, nije da sam ja tu moga... ja sam more tek vidia kad sam već u pubertet uša, nisam moga roditelju otpor davati.

Ne, to ti je tako bilo, ti si morao poštivati roditelja. Nema ne, nisi ti mogao reći ne. Moji su roditelji živili pretežno u poljoprivredi. Oni su, tako reći, bili umjetnici. Oni su stvarali i od toga življali. A dok su ovi drugi išli u poduzeće, oni su manje radili. Moji roditelji su pretežno radili za svoje potrebe. Za naše potrebe, da.

L.V. Da, od sedme godine dica su čuvala ovce i išla u školu, to im je bija posa. Do jezera, tu se čuvalo. I po polju tu. A uvijek si uz ovce. Bilo je nas 10 dice i to čuvalo. Prije je bilo puno toga, sad nema više.

Je l' istina da su se cure i momci upoznawali dok su čuvali ovce?

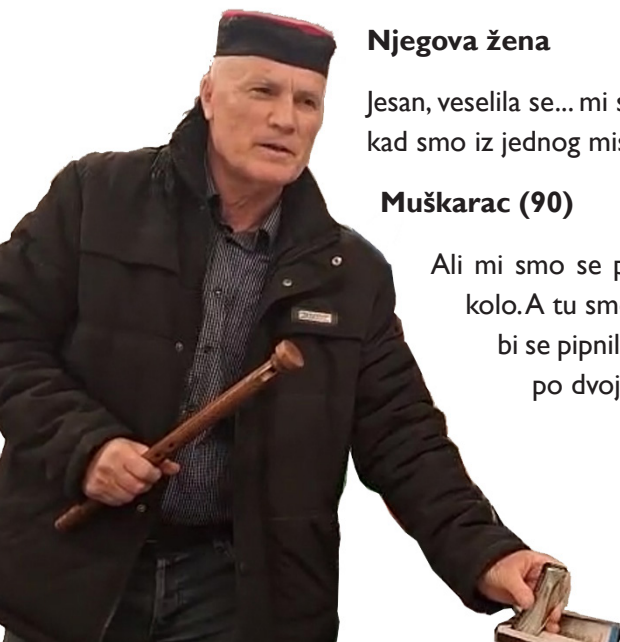
Muškarac (90). Da, išli smo u ovce i onda bi mi tražili curu okolo kraj ovaca. Sićan se, onda je ona bila čobanica kod ovaca, pa bi ja iša kod nje. Marko se još nije rodija, ali bila su braća njegova... onda dođu, evo ovako su bili njih dva, kod ovaca, ovce su čuvali doli. Ovako su bili, oko 8, 10 godina. E, onda kad bi ja došao, nje nema, ja sam njih nalazio... ja ti njima donosio bombona, reka bi im "ajte brzo kući, tetka nek dođe! Ja ću bit kod ovaca." Meni je ona vridna, brige mene za ovce bilo... Bilo joj je drago, ajde, kao.

Njegova žena

Jesan, veselila se... mi smo isto misto ovdje, selo. Ja volim kad smo iz jednog mista.

Muškarac (90)

Ali mi smo se prvo primijetili u crkvi, igralo se kolo. A tu smo se upoznawali, zaljublivali, malo bi se pipnili. Onda kad bi ubrzalo onda bi išli po dvoje... I onda bi se malo dotaknili.

Sviće Zora

*Sviće zora, ja oran joj
A ja o-o-o-ora-a-n joj
Sviće zo-o-ra, ja o-o-o-ran joj*

*Gonia vraga di san odumio
Di sa mo-o-o-odu-u-mio
Gonia vra-a-ga di sa mo-o-o-dumio*

*Kuda prođem čobanice znaju
Čobani-i-i-ice-e znaju
Kuda pro-o-đem čobanice-e znaju*

*Zvuk svirale uvijek me odaju
Uvik me-e-e-e o-o-daju
Zvuk svira-a-le uvijek me-e-e odaju*

L.H. E, tako se ljubovalo. Mama i tata su bili čobani. I sad, di ćeš se ti upoznati, ona je bila iz Biograda, a tata je bija iz Pakošтана. Onda su na pola puta prema Crvenoj Luci pasli ovce. I sada, kad se njima igralo, oni su ovce sve izmišali, ne znate više čija je čija ovca. Onda, kako su kolo plesali. Tu su se oni zaljublivali. I onda bi se mama vratila kući bez dvije ovce koje su zalutale i ušle u tatino krdo.

I onda, dok su bili dečko i cura, kad bi došle ovce kući, baba bi vidjela, moja Šima kaže, pa Frane, doveja si dvije, tri ovce više. Čije su to ovce? I sada, onaj ko se zaljubi, on mora naći nekog, ko će ići na konzultaciju, na prosidbu. Ko će ići kod roditelja u te cure, upoznati se, vidit gdje oni žive i tako. Iša je moj stric. Onda je stric pita, "a gdje Boja?" Baba moja, rekla "što će tebi Boja?" Kaže "Marko, pa ti si premlad za moju Boju". – "A ne, ne, ne pitan," kaže, "ja za sebe, ja pitan za brata, starijega".

Po grmin'

Ribolov i poljoprivreda ili neslućene moći trozupca

K.R. Gledaj, ja san bija gladan i žedan, razumiš li... Hahah, maći kad san bija. Onda je, gledaj, glavno bilo da si ima kukuruza za pulu, znaš šta je pula? Palenta. E, kad si ima kruva i pule, bija si gazda. E, i tako ti je to bilo potrebno. Nema kuće koja nije imala bar 50 ovaca. Mi smo imali, recimo, 50 ovaca i petero goveda. Tu je po dvisto-tristo goveda paslo, recimo, seoskih. Taki je život bija.

Da ti i ovo rečem. Recimo, tu je nekad, poslijen Drugog svjetskog rata, bila je zadruga u selu svakome. Zadruga koja bi, recimo, otkupljivala vunu, koja bi otkupljivala, šta bi još otkupljivala? I onda je dućan bio u te Zadruge. E, gledaj, kad san ja bia mali iša san sa sestron u dućan. Sestra mi je 34. godište...Tamo si moga uzeti ulja, soli i šećera. U zadrugi više ništa nije bilo u dućanu tome. Gledaj, prije vojske, ja, ima san konje. Recimo, ja san bija, zvalo se, kočijaš ko je bija s konjen. E, i u toj kari, ja san više doli spava i leža nego kući.

A bilo je posla, znaš, i bilo je ljudi siromašnih koji nisu imali ni konja, ni volova. Vidite onaj plug tamo? Ja san šnjin na vole ora i na konje. Sedandeset i prve san godine uzeja traktor. Najprvi ovde u selu. Bija san poljoprivreda za duboko oranje. Razumiš li? Onda san uzeja taj sistem. Sedandeset i treće san uzeja neko malo auto. Sedandeset treće san položija za šoferu. I prvo to san... ode u selu ima tu neko teretno auto. I kažem ti da san tako bija, eto, ne falin se ja sade, nega ti kažen 'nako kako je, e.

Nema šta drugo nega tako s tom poljoprivredom. I kažen ti kad san uzeja traktor, bilo je tu dosta naroda. Vagon, zelenih fažola, znaš? Mahune. Ja san proizvodija. Ja san moga deset žena tu naći. Ja bi njima traktor izora, priveza, odveza, doveza. Razumiš? I onda bi oni meni to rad'li. I u Split san vozija. Razumiš? Iša san na pijac' u Split, možda jedno deset godina. Onda san poslijen krenuo za Rijeku, za cili rat od '92. san cili rat... Do '97. iša u Zagreb. Salata je išla ka luda... Ja san po vagon, one zimske, ujesen, za Božić bi doša, vagon salate bi proda... Ja bi to proda ki ništa, bez, eto. E, ajde sad, maslinarstvo, eto jedino toga tu ima još.

S.T. Od masline nema života. Znaš što su naši stari govorili. Maslina nikad nije 'ranila čov'ka. Prehranjivala. A kumpir ti je 'ranio čovika, blago, to ti je 'ranilo čovika, a ovo je samo prehrana, dodatak jelu. Od ulja ni'ko nije živija.

A.J. Ja ću vam pričati o nešto novijem razdoblju, ja sam 1984. godište. Sjećam se da smo išli sa ovcima doli skroz uz jezero na ispašu i kad dođeš dole onda ti je dosta puta bila ekipa gdje imaš nogometnu loptu, gdje ovce nemaju gdje poći u štetu i onda se igraš cilo vrime.

A onda kad ne bilo ekipe, onda sam odlučija da ću uzeti udicu i špalinu. I to sam stavio na samo onu trstiku, onu debelu, jaču od bambusa i došao sam pecati dolje na kanal. Nasuprot mene je bija čovjek koji ima 5-6 profesionalnih štapova. Ima je 5-6 štapova, a ja sam na jedan primitivni način ulova iša i staja, a on je na drugu stranu staja. Ni meni, ni njemu ništa ulova i ja da ću krenuti ća. Kad ono ća ono podignen i vidin ribu. Bio je veliki šaran, oko 2kg. Kad sam ja njega izvukao vani s tim mojim štapom, samo odjedanput vidim čovjeka s druge strane da se ljuti, počeo bacati svoj štap. Pitan ja "što ti je?" Kaže on "kako što šta mi je?" kaže "pa ono, pa vidiš što ti je primitivni [štap], ti si tu uvatija, a ja kolike sam novce dao za ovo sve i nisam cili dan ništa", a ja kažen "što ću ti ja?".

Ieu m'en vau tà la vesina

Tradicionalni napjev na okcitanskom

Ieu m'en vau tà la vesina
Per mi har guarir mon mau
M'i órdona per medicina
D'i botar un gran de sau

Ieu m'en vau tà la vesina
Per mi har guarir mon mau
M'i órdona per medicina
D'i botar una leituga

Lo gran de sau, que mi he mau
M'a heit escóser mon babau

la leituga que lo m'eishuga
l' artichau que me lo ten cau
Lo gran de sau, que mi he mau
M'a heit escóser mon babau

Refrain :

Ah, que mon babau m'escósa
Ah, que mon babau he mau X2

Refrain

Ieu m'en vau tà la vesina
Per mi har guarir mon mau
M'i órdona per medicina
D'i botar un artichau

Ieu m'en vau tà la vesina
Per mi har guarir mon mau
M'i órdona per medicina
D'i botar una caróta

l' artichau que me lo ten cau
Lo gran de sau, que mi he mau
M'a heit escóser mon babau

la caróta que me lo fróta
la leituga que lo m'eishuga
l' artichau que me lo ten cau
Lo gran de sau, que mi he mau
M'a heit escóser mon babau

Refrain

Maslina je majka,

a loza ljubavnica.

Vransko jezero
ili kako se postaje kapetan

M.J. A ja san se odgojia gori na Vranskom jezeru, da ti pravo kažen. Imamo mi gori veliko polje i od toga se dalo živiti do nazad... do rata, ovoga ovdje. Ali sad nema kupaca više, sve uvoz. Sve uvoz! Plodine, ovo, ono. Prije je bilo 2-3 dućana, bilo je dovoljno, dok nije doša turizam. A prije ja dok san mlađi bia, prije se moglo priko jezera cilog proći. Peca san najviše somove i jegulje. Nekad se moglo lako uvatit ribe za doručak, danas nije više tako. Sve je industrijski, sve se kupuje. Nema više leda ni zime, da bi bilo toliko ribe ka prije.

K.R. Moj je did bija iljadu osansto sedandesete rođen. Jegulja tih! To je... ti si moga, koliko god očeš, a to je kvalitetna riba. Gledaj, mi smo tu lovili, ovo bilo, ovo razumiš, mi smo imali ostve, znaš. Majko mila, koliko san ih ja, tih šarana. Pedeset i četvrte godine su ode došli somovi i šarani. To nije bilo tu. Samo je bija cipalj, ovi morski tu u jezeru, to je bila kvalitetna riba. Da, ali bija je isto tu poljar čuva. E, a koliko mi je puta odnija ostve, znaš. Od šesnaest kila san ga ja ulovija, šarana, Bog te maza, e... Reka ovi, bija jedan ovi Čolak Petar, direktor. Oni van se, kaže: "Čobančići mali zametnu se ostvonmi, kaže... i u ribu!" .

I.J. Bilo nas četiri. Imali smo 11 godina. Išli doli na jezero. A bia je jedan... panj, jedan panj dugačak, kao odavde do zida, a ovako rašlje ima. A ovako je bia debel.

E da... Od ovih vamo, mi zovemo Krpinjari, a amo ovi, Savić se govori, i Brković. E dolazi lito, mi dica. Da mi nju dovezemo na naš kraj, da mi moremo dolje tamo na glavu se bacati, kupati. En ti boga, stali nas četiri. Ne moremo, toni. Aj ća, ova dva maća potiramo.

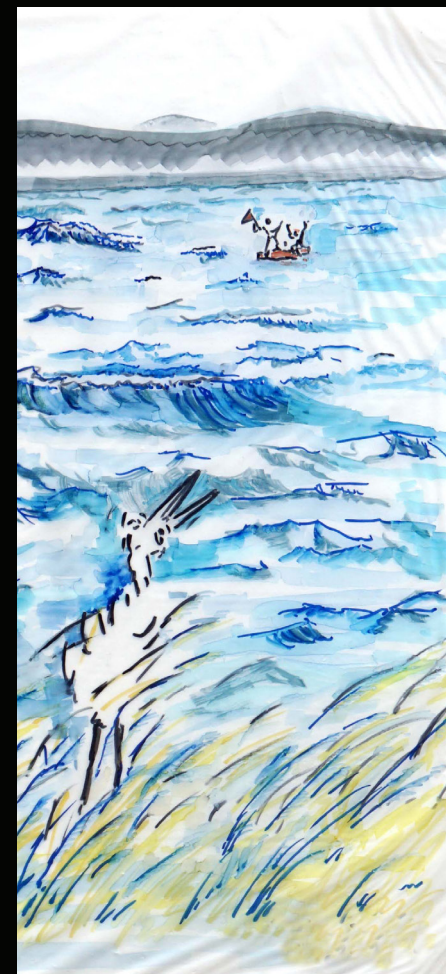
A jedan dvi godine bia stariji. I ja. I onda oni kolac, ima dva. Bilo je četiri kolca. Uzeli svaki kolac. I ja i on. I gurali se, dva metra visine. Gurali, gurali... To ti je bilo poviše onog šovara. Kad mi je došli na jedan proplanak. Nema trstina, nego ritko, bura puvala. I nas odnese bura. Nema nega, skači. A ja kažen, ionako smo mislili dolje ići na ovaj polotok, mi zovemo škoj. To ti je bilo ujutro od devet sati, do jedno tri ure popodne. Nas bura nosila. Mi očemo da ovako idemo, a nećem nego, jeba mu bog mater, popriko. I došli mi doli. Nema trista metara do kraja. Odlično.

Bura stane, napravi bonaca. Mirno. Za pet minuta pune ovaj vjetar, maeštral. Ajde kume, okle si i doša. Cili dan. I nedilje mi, tamo su mi ćaću zvali. On je radia na poljoprivredno dobro Vrana. Zvali, nije ono bilo ki sada mobitel, nego triba na telefon. Ići negdi u poštu, onda oni javili. Evo ribara k meni. Veslaju. Jebem ti sad smo najebali. Sad će nas istući. Ja ono sprida, ovako malo. A on otraga, i došli duplo brže. Mi u kraj, evo ribara. Ja skočio. I kažen dobro je.

Vidin ja dno, drugi je isto skoćia, jebi Boga. I oden, na kraju jezera tamo i uvin ja dva šarana. Ovako, u ova doba. Uveče se smrklo, a dide se brinija. Veli ja: "Dide, evo donija san ti šarana". - "Sriću ti vrag odnija. Što od nas radiš?" To su mu bile riči. I to je tako završilo. Ujutro došli. Digli se mi, onih stari ljudi bilo. Tamo na cesti, desetak starih ljudi. E, a priča ovaj jedan Gojko Brković: "Kako je to bilo?". E... "Kako je to bilo? Pa trup'na velika od vrba. Vrba, on je sidio otraga, ja sam sprida.". "E, ti si kapetano, a ovi je noštromo."

A.J. Bura, svugdi se jednako osjeti. Meni je dosta draga. Možete se obući kako hoćete, ali ona uđe, ono što se reče, u kosti. Znači osjetite je. Sad se naježite, ali iza toga, ajmo reći da možete 100% odisati. Pošto ona raščisti sve. Možemo slobodno reći da nema više bura kakve su prije bile, nema ih. Bija jedan stari, gore od Maslenice, i kaže, je l' vas iznenadila [bura]? "Ma kaki je iznenadila, čeka san je", kaže. "Kako me može iznenaditi? Nema je, ja je čekao cilo vrime." Tako da nema bura više, nema onih starih bura što su puvala. Klima se mijenja, nažalost.

Kako je Mile postao Kapetan

Veslaj !

Povijest Pakoštana, Club Med i novi resursi

M.J. Ja imam gori kuću staru, u Vrani. Onda su Turci nas ganjali pa su pobigli vamo. Onda posli su oni prozvali pako stanje, naopako stanje, pa je Pakoštane nastalo. Tu su Turci 300 godina haračili, ima gori turski han, a ispod hana Gradina. Trista godina su tu bili, mi smo morali pobić iz Vrane u Pakoštane. I to je tako ostalo.

R.V. Da, Pakoštane. Pako. Opako. Opako stanje, Pako. Jer kad su nas napadali Turci, onda smo bižali na otoke doli. Imamo tri otoka. A onda su naši mriže stavljali i onda su se njihovi u mriže konje zaplićali i nisu nas mogli osvojiti.

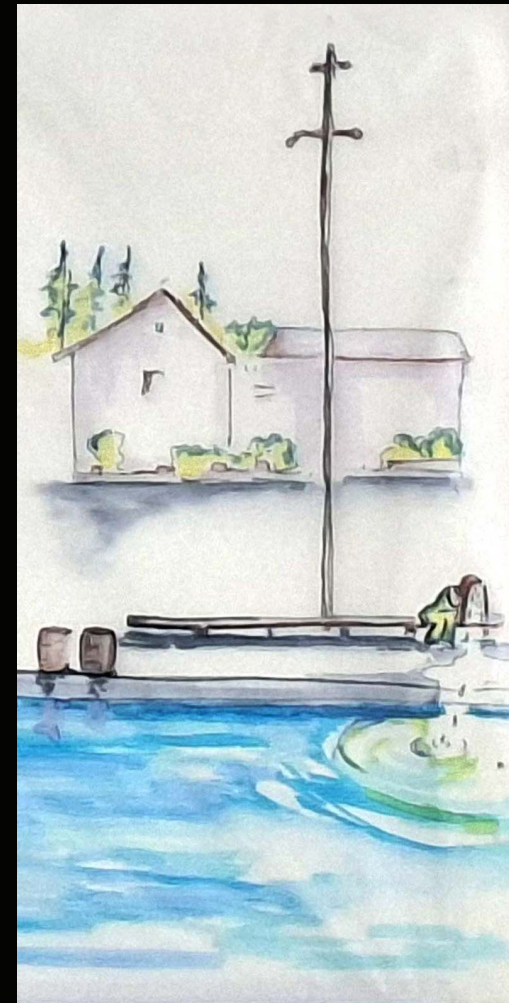
R.F. Tamo negdje do... do 60-ih godina Pakoštane su bile izričito poljoprivredno mjesto. Vidjeli ste da je ovaj Vranski kanal vrlo bogat, da je zemlja bogata, izdašna. Recimo mi ovdje dva puta sadimo krumpir. I u proljeće i u jesen. Dakle to malo koji kraj u Hrvatskoj ima. Uvijek su bili jako dobro razvijeni vinogradarstvo i maslinarstvo. Hrane je uvijek bilo, ali po priči moje majke, novaca nikada. Mogli su živjeti, nisu bili gladni, ali novaca za nekakav drugi razvoj nije bilo. Tako se živjelo sve do pojave Kluba Méditerranéa.

Club Med iz Francuske zakupio je i na nekoliko godina dobio koncesiju. Tamo su otvorili ljetno turističko naselje koje je zaposlilo jako puno Pakoštanaca i ljudi iz okolnih mjesta. Zanimljivost je ta da je Club Méditerranée imao i svoja zimska naselja i tako su ljudi išli iz Pakoštana u svijet. Znam jako puno ljudi koji su išli u Rumunjsku, no u Švicarsku i Francusku najviše. Isto tako u daleke destinacije poput Malezije, Indonezije, toliko da mi imamo čak i nevjeste iz tih krajeva. Dakle, ClubMed je povezao cijeli svijet. ClubMed je donio još jedan novi prosperitet Pakoštanima. Dakle, još jednu sigurnost, upravo se s njim počeo graditi taj turizam. Međutim, dolaskom kluba i odlaskom ljudi van, jačali su materijalno, počeli su ulagati u svoje kuće pa onda u kuće za odmor i tako, da bi se došlo do ovoga svega što danas imamo.

Ljetni sastanak

Zimski rastanak

Baba Dora

i druga pučka vjerovanja

Dakle, vrijeme je bilo isto kao i danas, ljetna žega. Sedmi, osmi mjesec, visoke temperature, kiše niotkuda. Nije bilo sistema navodnjavanja, nego što Bog da, tako će biti, jel? Da, da. I onda su ljudi, kao i uvijek, se dosjetili nekakvih radnjih, kako izazvati, kako mamiti. Kod nas to nije bio ples, nego jedna vrsta rituala : obukli bi jednog muškarca u kabanicu, išao bi od kuće do kuće, od vrata do vrata. I izgovarao je: „Prporuša, Prporuša, evo Prporuša“. A žene su sa prozora, ako je kuća na kat ili s vrata, po njemu prolile malo vode. Nije se smjelo razbacivati s vodom. I usput su govorile stihove ovako: „Prporuša hodila, i Boga molila, da pošalje kišicu i zali je pšenicu, da umisim pogačicu i nahranim dječicu.“ Dakle, Prporuša je taj muškarac koji je obučen u kabanicu i koga polijevaju s vodom i na taj način, u stvari, mame kišu.

L.H. Od tih vjerovanja, između Pakošтана i Draga, ima jedno mjesto koje zovemo Baba Dora. Onda, nemoj do Babe, niti do Babe Dore doći. Jer tamo Baba Dora, a na Babi Dori ima ovako crvena zemlja, kako bi rekla, crvena zemlja, na obali, i onda ima ovako jedna mala rupa. Babu Doru ne bi mogla ni opisati kako ona izgleda. To je jedna, kao stara baba, pa si se nje uvijek boja. Ona je bila neki strah i trepet, da se dica ne udaljavaju.

R.V. E, to je možda neka baba i postojala. Možda je živila ka samac, ko ono... Sićan se, je, je, je. I onda bi mate' rekla da niste (tamo išli). Jer su nas strašili. Kako ona može nas čuvati, toliko dice? Onda nam je svima utu u glavu: „Ne smite ići tamo, tamo je Baba Dora. Dotle i nazad ne smite.“ To ti je ovako u bedemu rupa. Pa kao da je... nije špilja, ali mala je, uvučena rupa. E onda smo mi mislili dođemo dotle di ona živi. I onda nema straha, ne smiš ići dalje. To te mate' znaš, onda straši. Tu je i da ne smijemo ići jer će nas Baba Dora tamo uvatit.

Prporuša

Nova Agrokultura

UberRain

A.J. Mene su kao dite strašili s tim takvim pričama, a ja svoju dicu ne strašim. Meni je baba te stvari, pričala ono, prenosi ti sa kolina na kolino takve stvari, i onda te jednostavno straši. Ali jednostavno, ajmo, rećemo, to je prekinuto. Tako da znam za takve stvari, gledajte, to su stara, ja ih volim reći, valanja, odnosno vjerovanja. Domaći se reče doslovno valanja. Ljudi su bili neuki, i to su stare priče koje su ostale iz predkršćanskih vremena, i one su opstajale na ovome prostoru, s obzirom da niste jednostavno imali informacije.

E sad, naši su ljudi genetički bili ono; ja želim svome susjedu napakostiti, i raditi nered. Jedna od većih stvari vam je bilo zakopati u zemlju jaje. Znači, a jaje to se nije smilo ni za miloga Boga dirati slučajno, jer je to jaje bilo neka vradžbina. Klupko konca, znači takvo klupko konca, obavezno pod prag negdje staviti to. I to vam je bilo, to je gatanje bilo oko toga. I sad, s obzirom da znamo da svatko svakom praktički u to doba želi neki nered, ja ću sad njemu tamo staviti, pa neće on više imati poroda, pokrepat će mu ovce, to će biti ono nered. I onda su svi išli kod tog popularnog Đure Valca takozvanog, i kod jedne pekarice, da bi tražili pomoć. I normalna stvar, on će vam odmah reći, “aj ti pogledaj tamo ima li što, što imaš ispod praga”. I kad onda dođeš kući, stvarno, onda dođeš ispod praga, nađeš ti klupko konca “gledaj, evo, pogodija, rođ’eš [rodit ćeš] bez ikakvih problema.” A da nije, možda i naša, ha, onda bi doša ponovno drugi puta gori, reka, a čuj, Đuro, nema ništa. Onda tek počinu ta vjerovanja i neredi oko samih tih.

Vrana, linija obrane

D.I. Moje mišljenje što se tiče tih vištica i toga, te neke, nadnaravne stvari, to je sve produkt crkve. Jednostavno je, crkva strašila narod, i da bi imala neku, neku moć, da bi ljudi bili, ono... Da bi bili mirni. Eto vištice, eto vraga, eto onoga, onda te on vuče u crkvu. Za mene, one su jednostavno produkt crkve. To je moje mišljenje. Za vrime komunizma je narod najviše iša u crkvu, poslije komunizma stvorija se nekakav vid slobode. Prije smo mi kroz crkvu pokazivali nacionalnost. To je jedina prilika bila, di smo to mogli...

V.S. Danas je, mi kažemo, četiri aprila. Danas se kod nas kaže kvarantina. 40 dana će ovakvo vrime biti, šemprije. Više puta će biti tako vrime kao i danas, mi kažemo šemprije. 40 dana. Slabo će biti kiše, više sunca, oblačno i tako.

Obrača se publici : Provjerio sam na Googleu, ove godine nakon 4. travnja doista je bilo 40 dana s malo kiše, sunca, oblaka. Dakle, ako je Google tako rekao, mora biti istina, je l' tako!?

Odriši se barka

*Odriši se barka-a od kraja
Odriši se ba-a-rka od kraja
Odriši se barka-a od kraja
Aj dragi se s dragom rastavia*

*Kad se stane barka-a kretati
Kad se stane ba-a-rka kretati
Kad se stane barka-a kretati
Moja draga stane plakati*

*Nemoj moja draga-a plakati
Nemoj moja dra-a-ga plakati
Nemoj moja draga-a plakati
Ja ću ti se opet vratiti*

*Štoj na serdcu mome-e i tvome
Štoj na serdcu mo-o-me i tvome
Štoj na serdcu mome-e i tvome
To ne kazuj draga nikome*

Život, osobne priče i zajedničko pripovijedanje

L.V. Bija san u vojsci, četiri godine. Od Dubrovnika do Vukovara. Znači svagdje. Obitelji su pobigle u Biograd. Sve je bilo u Biogradu. Ovo je bila prva linija, ova planina gori. I u noći su bili. I 000 metara je bila linija između nas i četnika. Od 1991. do 1995. I uvijek je neko bia gori, nikad nije napušteno. Oni su uvijek dolazili tu i ubili nam čovika dva. Znači puno ljudi i po položaju. Svaki položaj, jedan, dva izgubljena. Dođe ako zaspeš i zakolje te.

G.S. A kad sam imao slobodnog vremena, dolazio sam ovdje... i iša sam u rat. Danas zato uzimam tablete. Dosta mojih prijatelja je umrlo tijekom rata, meni prid očima. Četiri prijatelja su mi poginila. Pogodila ih je bomba, ja san uspia pobić, ali su oni umrli. Onda su mom najstarijem sinu, koji je radia u kafiću rekli da sam mrtav. Kad san doša na lito, mora san ih zamijenit. Bili su tamo cilu zimu i borili se. (...) Mi smo plaćali oružje za vrime rata, da bi imali čime se braniti.

D.I. I ja san bia tu gori u ratu. Otiša san u rat sa 19 godina bez ikakvog vojnog znanja i ja sam se... Pa ja sam dobrovoljno iša. Nisam ima prisilu, ništa. I ima dosta takvih slučajeva. To je ono, kako je rat krenija. Ja sam 1991. ima 16-17 godina. Znači, još nisam bio niti punoljetan. Ja sam se 1993. priključija. Kad vidiš kako narod stradava, jednostavno, tu ti je bilo, hoćeš opstat ili nećeš opstat. Ne ko pojedinac, nego ko nacija. Tu javi se nešto, ne znam, tu nije bilo straha. Ja se više danas bojin, nego onda što sam se boja. Ja kad iz današnje perspektive gledan, koja sam ja budala bija. Onda nakon rata kad to sve prođe. Bilo je logično, ja iden i to je to. Kako je počea rat 1991., na par dana se civilno stanovništvo prvo iselilo, to je većinom bija Biograd, kako je ko ima, kako se moga snać. Odmah u prvih par dana i nakon 4 ili 5 dana, svi su se vratili nazad. Svi su se vratili, mi smo živli cilo vrime pod granatama, a prva crta nam je bija Bak gori. Životinje, polja, sve se nastavilo. Sve se nastavilo radit isto kao i da nije ništa u biti narod je uvijek bija pod granatama čim čuješ da se puca, pobigneš ća u podrum.

R.V. Kad bi neko umra, onda su stali 24 sata u kući. E, stavi se na stol i onda mu se vežu doli noge. Kalce, to svi znamo. I ovaj... Pamuh u usta, vežu mu se glava da ne ode... I mi smo dica to gledali kao da je to normalno. Tako je bilo sve do moje desete godine.

Išlo se po kućama. I onda se noću svi mijenjaju i čuvaju ga. Kuća je prazna. Sve se miče, ko da je tada bilo prostora. To je svaka soba morala ići ća da bi se tu namistilo. Nima niko veliku kuću, velike prostore. I onda, ako nisi spreman, ako ti neko umre pa ti vidi nije ispod kreveta pod čist... onda će odma zamiriti: "Vidi kako je bilo šporko, kako prašine imala." A sad ga uzmu, odnesu.

Jedna je sestra od četiri godine otišla kroz rat. Ja se sićan, svako malo, roditelj nije smija ni ići, majka. Ovako male škafčiće, ovako su nosili. I u groblje. Ovo bi uvijek bilo ćelavo (pokazuje potiljak). Kako su bebe uvijek ležale, dok se nisu još dizale. Ovo je sve bilo nažuljano zato što je ovako radija. I kažu da su dosta bili prstići pojideni, nosić... Miši su ih napadali jer su mirisali sa mlikon. A ove žene moraju kopati, raditi... moraju... I onda se to inficira i to dito umre, zamotaju ga i...

Pjesma u svakoj prigodi

K.R. Moj ćaća, to je generacija, sad ću ti tu generaciju opisat. Nije bilo čov'ka koji nije najmanje ima šestero dice. Gledaj, moj je ćaća ima desetero. Od desetero je šestero ostalo mrtvih. Puno je dice prvo umiralo. Znaš, šta nije tu bilo neke zaštite, nije ovoga, nije onoga.

G.S. Kad je meni otac reka, da šta ja sa ženom ne spavam. Razumiš? A ja kažen "Kako ne spavan?" On ka "kako, mala ti..." najstarija mi ćer, "najstarija ti ima 4." Kaže "to se svako dvi godine rađalo..." A ja kažen "čuvamo se..." A kaže on "što je to čuvati se?"

K.R. Tako je to bilo... čim je žena mogla rađat, rađala je. Da ti ovo rečen, jedna je žena u Vran' rod'la dvadeset i dvoj' dice, jedna je rod'la osamnaest! Evo, to je tu, tamo iza, razumiš? Eto, gledaj, rađalo se i rađalo se, i umiralo se, niko nije to ni gleda...

R.V. Ali kad bi bili bolesni išli bi u Perković kraj Benkovca, tamo ima poznata Peka. Ne smi se tamo ić, onda smo kružili kroz neke vrtlače, došli. Onda se sve gledalo oće ko vidjeti da ulazimo. Tamo onda ima svetačke slike i te molitve.

Onda bi te oni savjetovali. Recimo, ima jedna vrsta metvice. To je jedna biljka. I onda je on reka, onda bi pomagali sa tim travama. Ne bi ti on da trave nego njegova ćer u Zadru. Onda je ona imala to skriveno, mora si ići drugi dan kod nje i onda bi ti ona dala što piti; trputac, muški, ženski, ovo, ono, kao na trave. Neko kaže da mu je pomogao. Ima ljudi koji sada možda viruju u to.

M.G. Ja kad sam tu došla, nije bilo vode... Nega smo išli, imali smo magare, znate. Roba se prala na ruke, imali smo i mašinu za robu. Al' triba si ti nalit da ti moš oprati. Tako sam ja moju dicu dizala.

Bilo nas je 13, bilo je troje moje dice, dvoje od divera. I kad je bija rat, odi smo bili. I tu je bija veliki krevet u toj sobi, oni bračni, ležala su sva dica, svi petero u jednom krevetu. A ja ovdje. Jer bilo je strah, znaš. A did i baba su u gornjoj sobi ležali.

R.V. Svekrva! Najlipše moje godine. 17 ipo do 40-te. Onda je umrla u 80. A vol'la je bumbiti... (haha). I ništa ne možeš. Ne. A danas, samo razmišljaš, kao očemo je dati u dom. Nama nije palo na pamet, da damo ženu... da je damo u dom. Koji domovi? Di su postojali domovi? Za svekrvu? Nego kuvaj, spremaj...

Moj čovik ima 26 godina, a ja... Potpisali su se, nisam imala 18 za udaju jer nisam ni znala... A, nema ni veze, nisam ni znala kako muškarac izgleda. Niti smo vidili na slici, niti uživo. Mate' uvijek vodila računa dasmo pri krijancijom. To je 'naš, krijancija. To znači... da moraš imati osjećaj za red. Da ti nije red da se skidaš ispred brata, da te on vidi. Danas se svi skinu ispred drugih. I onda me morali potpisati. Kad je on mene vidija, doša je, on i mate' došli tu.

Ti si se falila

*Ti si se falila
Ti i tvoja mati...i...
Da ću te uzesti
Za blago imati
Za blago imati
Da ću te uzesti
Za blago imati*

*Mati razglasila
A i tvoja ujna...a...
Da san te ja pita
Kod svetoga Dujma
Kod svetoga Dujma
Da san te ja pita
Kod svetoga Dujma*

*Kuma razlajala
A i tvoja teta...a...
Da san te zaruči
Na veliki petak
Na veliki petak
Da san te zaruči*

*More bit da prava
Žena si pomiri...i...
Ma nas glasti trojih
Ne daju pomirit
Ne daju pomirit
Ma nas glasti trojih
Ne daju pomirit*

*Ma čekat mi dugo
Dokle bis jin trne...e...
Dojdi dvoru mome
Nek se loza vrne
Nek se loza vrne
Dojdi dvoru mome
Nek se loza vrne*

Pa jedan dan moju sestru odvojija, da će me kod rođaka odvesti, mi sami. Ja nisam ni znala što me čeka. I za dva miseca ostala u drugom stanju i gotov si, njegova si. Ne želim, kažem, ali su mi rekli da je on stariji. 26 godina ima. A ja sam... I nema ti to. I moja mate'... Mene boli, mene smeta, a mene mate' u Zadar odvede. Doktor kaže "Mala vam je u drugom stanju." Kako smo neuke bile, eli! A moji (roditelji)? Ali on je mene već isprosija u drugom! Sa cvićem. Sve po starinsko. I dao mi prsten zaručnički.

K.R. A ja, eto, konkretno, ja sam se oženija od 27 godina. Za ono moje vrime, već san ja priša, bija gran'cu, znaš. Sad, jesan ja bija nemaran, jesan ja bija, šta ja znan, ima san, znaš, četiri sestre. I ni mi bilo potrebno. I to, i to je bilo tako nekad, znaš, one su meni prale... čistile, sređivale sve, ima san sve normalno. I, ajde, kad se one poudale, došlo je nekako, dobro, moraš se žen'ti.

I sad ova t' je moja žena, a ona ti je bila jedna. Od 12 godina je... bila je najstarija u ćaće. Bili su tu iz Jagonje Donje, ona je na magarcu, vodila u Biograd povrće, i u Benkovac je vodila povrće. Čaća je, tako je, ćaća bija neprosvićen, pa sve na nju jednu natovarija, razumiš li, da ona radi ovo, da ona radi ono, od 10, 12, 13 godina. I tako je ona rano počela sve raditi, i sad je imalo i bolesna, e. I, tako san ja zabilježio nju, znaš, da b' ona meni pasovala kad je, ka za poljoprivodu. Znaš, ipak san, e, ajde... jedan ti je put, smo išli tu na poljoprivodu. U jesen, smo išli uzeti šenicu za sijeti. E, i tako ja sam iša s konjiman, a ona na magarcu došla uzeti šenicu, znaš, za sijanje. I ja ode, a ovo ono, kako, šta, znaš, malo se uvlačin. A ona se ono smijuli, malo ovo ono, govori "A evo, viš, ja neman, ja nemam kara, nemam kud." I sad, vidin ja, šta će jedna.

Napjev iz Vrane

*Kad zapira moj dragi u zoru,
Zaljulja se Biograd na moru!*

*Češljam kosu pa je lipo slažem,
Dođi dragi jade da ti kažem!*

*Ja garava a lola mi plava,
Slažemo se ko cukar i kava!*

*Dođi dragi kad ti se ne nadam,
Pa da vidiš kako ti se vladam!
Dođi dragi dođi sričo svaka,
Za večeru bit će uštipaka!*

R.V. Sićan se, moja mate' je pivala da se mogla čuti s jednog kraja na drugi. Ona je bila glasna. A mi smo pivali kad su se kukuruzi brali u polju. A kući su se čistili. Mi sidnemo u krug i sad čistiš od peljuži-na. I onda se tu piva. Oni spremaju isti. E, onda imaš mašine, onda smo krulje čistili od kukuružine. Kad ostane ono, kad zrno ostane onda se ubacaje u mašinu da ga samelje. A dok smo čistili onda smo lipo sidili i pivalo se, a pisama se znalo. Svaku pismu koju je ko znao. Baš se uvijek pivalo. Naši roditelji su bili isto u neimaštini. E... Uvik se pivalo u mojoj kući. Uvik su bili ljudi, došli bi i uvijek se pivalo.

Baš se uvijek pivalo !

Pjevanje i kopanje

M.G. A ovdje iz Vrane, mi mlade žene, išle kopat motikon. Pivaš. Nisi bio umoran, jer ti pivaš, naganjivaš pisme, da zoveš dragoga da dođe hahahha. Mi ti biće imale 14-15 godina, čuvale ovce i mi ti pivamo "Dođi dragi". A naš susid je iša u školu nas je vika. "Što vi vikate? Ko će vami doć? Di van je dragi?" Haha. To su bile takve izreke. Takve pisme.

E a, oni prvušnji oni su u gori, u šumi. Čuvali ovce i momak curi dođe. I mi koji smo bili mlađi, onda bi mi vikali: "Ljubuju, ljubuju". Momak je doša, curi. Je l' se sad reče zaljubljeno, je l' tako? I onda se više govorilo da ljubuju, da zaljubljen. I ti se, dečki, isto ženu. A bilo je i trudnih, bilo je svega. Bilo je... i to su zvali "po grmin". Ideš čuvat ovce, dečko dođe. Pričate, zafrkavate se. Ne morate se ni ženiti. To ti je tako bilo.

R.V. Ja se nikad ne bi vratila u ovo doba. Mi smo onda bili svaki dan sretni. Kako bi rekla? Nama najlipše. Mi smo išli okolo... misliš da nas je mate' čekala očemo doći ili nećemo doći na ručak. E, mi smo samo lutali. Znali po polju di je što ubrano. Korijene isto, di bobica ima, di ima trnja one crvene, di ima smričaka. Mi smo to tako išli. Bili smo slobodni. A je, ode je bila špilja i bunar. I voda se nosila sa 12 godina. Kaba vode. E, tu je, mate', ako nismo vode donili, onda se čuvaj. A vode ne imate u kući, a nas ima toliko. Znaš? Zamisli, vode koliko ti treba za suđe oprati, pa za robu koliko. I stalno ideš ode na vodu. Ja sam sa 12 godina mali bruh imala. Triba to kaba dizati.

Na izvoru izviru
ideje za budućnost

K.R. Tu ima izvor. Pećina. Tu se ljudi... Svaku večer se tu, kad bi ljudi došli sa poslova, tu bi ljudi došli... E, onda, tu su bile priče, zafrkancije. To je bilo... Ajme Bože. E, i narod bi se tu vanka sastavio. Danas nemaš tu nigdi nikoga. E, to ti je trajalo dok nije počela, recimo, televizija.

B.P. I danas se nalazimo ali više ovako po kućama idemo. Neko kod nekoga, ja oden kod ovih, ovi dođu kod mene. Onda idem tu kod jedne prijateljice, oni ti isto imaju svoj komin. Nešto se ispeče, na gradele, sidi se u društvu, bude nas par, u paru. I tako onda prođe ono vreme do ponoć, jedan sat.

Muškarac (90): Sićan se da smo na izvor stoku vodili, da piju. Na pećinu smo mi išli i tamo smo gonili konje, stoku, pojiti, da ne bi nosili sve ovde. E, tamo di je ona jaruga. Tamo smo igrali na buće, od kamena. Pivali bi, one naše seljačke i igralo se ono, "kamena s ramena"... Kamen od desetak kila i onda ga baciš ko kuglu. I onda ko dalje baci... A nije bilo crte, mi smo sami crtali po podu.

Onda je bilo samo grabiti sa... bukare smo onda imali, drvene, posude od drveta. Pa smo grabili vodu i ulivali unutra u vučiju. Magarac bi čeka vani, vezali bi ga, ako biži. Onda bi stavili vučije na magarca, dvi sa strane i jednu u sredinu. To kad tamo dođu na izvor, a uvek neka trevi...njih dvi, tri, pet nekad budu ženske, ove koje dođu na vodu. I onda pričaju priče.

Ali nisu svi ljudi iz sela dolazili tu jer tamo ima još izvora. U svakome varošu ima izvor. Tri su izvora. Tamo je izvor Biba, tamo kod Marije Šarić. Onda iza nje, kod žabice, sto metara dalje, uz put odma. A tamo ima još opet u onome varošu do istoka, što zovemo Oton. Tamo ima izvor isto, tamo iz kamena izvire. "Vila" se zove. Uvek je bilo vode za piti. Voda dođe gori iz brda, iz Like, ne znam otkud dolazi... kroz zemlju. Iz pećine je kvalitetnija voda, čišća. Ova od Bibe kroz zemlju ide, bude mutna. Kad uliju u čašu bude prst zemlje, onda su oni iskuvavali... a naša je bila čista voda, iz pećine.

B.P. Često idem na izvor, da razbistrin misli i lipo mi je, tišina, mir. Čuješ onaj žubor potoka tamo, one tičice, lipo, divota, mir božji. Eto. I sam sa sobom, miran si, niko te ne dira, nisi preopterećen i to je to. To ti je pećina. Ima ti ta špilja i ima ti tu ta voda koja isto teče i baš je tu lipo, da viš kako je lipo priroda, divota!

A.J. Moja mate' često ide u prirodu. Ide u polje pa bere žutavnicu, komorač i još razne trave pa radi jedno jelo koje se zove svakober. To je jako zdravo jelo. Pa ja bi se sad kladila, da u Vrani, da sve nove neviste, među njima i moja žena, one to ne znaju ni što je. Prvo što vrlo malo njih to uopće konzumira. A onda dalje, znači, u praktički 15 do 20 godinama, imate veliki zakid gdje se taj običaj prenošenja nije nastavlja na noviju mlađu populaciju. Tradicija trave koje se mogu jesti i koje se ne mogu jesti, nije prenjeta. Moja baba je išla uredno u polje, ona je uredno to brala, prenijela je to na moju mater, ali moja mater nije na moju ženu prinila. I toga sad nema tu.

L.H. Ja sam sad u nedilju bila četiri sata onuda, preko puta kampa Crkvine. Ja sam imala torbu, piti, mobitel, cigare, uzmen nože, škare za rezanje, oprema komplet, rusak – četiri sata. Ali ja nisam stala, ja nema šta nisam don'la. Puži, žutenice, šparoga, bilja, to su uvijek neke torbe. Četiri sata nije baš malo. Ali bez stajanja da sam ono negdje sjela. Ovo je divlji luk. Ja njega uberem vani i ja njega posadim u vrtu. On ima skoro drugačiji okus nego luk češnjak kojega ja kupim u pojooprivrednoj apoteki i posadim. Sad ga više uopće ne kupujem. Evo vako, dođem, uberem i sadin ga u vrtu onako malo više.

I8 . To je meni ko šetnja do polja. Nama je polje blizu. I ja bi sve išla pješke. Pa to je zdravo. Šetanja puno. I radim puno. I ne smeta mi radit. Mi otišli jedno jutro u šparoge, jedno jutro u smilje, i napravili ono ispid kuće. Ne, ne, stvarno je do dinara doč jednostavno, na selu. A ne znan, neće niko da radi. A znaš, ljudi ti... na gradu, ti dobiješ onu plaćicu, ti se moraš mirit misec dana. A to nije kod nas. Kod nas se dinar okriće.

D.I. Pa poljoprivreda će se kod nas uvijek održati. Preživljavaju ljudi, kada vidiš da je teško, narod se vraća u poljoprivredu. Kada vidiš da nešto počinje malo bolje, ili u industriji, ili u turizmu, narod biži ća od poljoprivrede. Ali narod se uvik vraća poljoprivredi. Sad je to u manjem ili većem pojmu, sad to sve zavisi od vrimenta. Kako ono kažemo za maslinu i lozu, zemlja će uvijek biti tu ka mater, a turizam je ljubavnica, da se tako izrazim. Gradim kuću za odmor, tako da mislim da sam sad s poljoprivredom gotov kad nju dovršim. Kako me godine vataju, mislin smanjit poljoprivredu i prebacit se na turizam, da je lakše i nije baš... Al' u biti i je puno lakše nego poljoprivreda. U turizmu se dosta ovisi od drugim zemljama, previše je tu faktora, riskantno je.

L.V. Turizam je tu počea prije 15-ak godina, a sad je to uzelo maha. Ja mislim da će tako nastaviti. Ako bude mira. Ako Trump šta ne zamuti. A Trump je da se izrazim zajeban. Ako oće, može i podiliti svit.

D.I. Pa ja mislim da je Vrana već sad jedno lipo misto za život. Jer je mogućnost velika. Naslonit će se poljoprivreda na turizam. Ja mislim da su to naše dve grane koje su ono najperspektivnije, najjače su trenutno.

B.P. Mislim da su turisti stvarno kulturni ljudi. Za razliku od naših ljudi. Bogami. Znaju pozdraviti sa autima kad idu i sa biciklan', ali s autima inače. Jer meni je glavni put uz gornju, i uz donju stranu. Sve se to sliva tuda. Lipo oni idu, usporu, lipo se ljudi javu, pozdravu te.

O.F. UVrani su broj jedan mir i tišina, za razliku od ostalih gradova ovdje. Ima puno više prostora, može se imat životinje. Kad dođu ljudi s obiteljima i dicon, uživaju, opuštaju se i skontaju koliko toga ima za ponuditi u malon mistu. Tišina je tu. Poznajemo se svi, međusobno si pomažemo. Ako nekom nešto zafali, uvijek se nađe neko ko može uskočiti. Postoji zajednica, svi smo tu jedni za druge. Dica dolaze kod susida ako su im roditelji zauzeti. Svi su opušteni, kulturni. Turisti u sezoni mi ne smetaju, volin kad dođu i iskuse ovo šta ja zoven pravin mirnin životon. Ljudi danas samo žele pobić iz gradova i buke. Onda sve štima. Novi ljudi, nove priče, nove kulture!

Volia bi da me moj did naučio poslovima tim kojima se on bavio, da nismo išli odavde, da smo nastavili živiti tu, učili od njih, napredovali u svim tim stvarima. Ovako smo, na primjer zaknuti; ja moram nanovo učiti sve da bi eventualno moja dica imali neko znanje startno da mogu lakše ići dalje, napredovati. Ali isto tako, u današnje vrijeme mora čovjek malo pratiti i tehnologiju i trendove. Na kraju krajeva, neće svatko na selu ni živiti ako nema i neke uvjete koji su normalni za današnje vreme.

Ja svoju dicu učim samo da zdravo žive, da se zdravo hrane, da cijene ovo što imaju, da malo unaprjeđuju to sve skupa. Posadi stablo, pa ćeš imat stablo. Da bi stablo naraslo, treba bit strpljiv. Jer ima nas što bi tili posaditi danas pa da mu je sutra odmah hlad ispred kuće. Malo se spustiti na zemlju i biti normalan. Mobitela manje i više prirode, to bi bilo dobro. Jer su nas mobiteli već udavili previše i tu na selu isto tako, svi ga imaju. Mislim da život ovdje može biti bolji danas nego što je bio prije.

Pećina

Magare Jere Cestara

Harmonika?

Pakijev san

Milane

Milane, Milane, volim te ja
Milane, Milane, volim te ja

Volim te ja, volim te ja
Voli te tvoja najmilija
Volim te ja, volim te ja
Voli te tvoja najmilija

Ti si pupoljak, a ja sam cvit
Ti si pupoljak, a ja sam cvit

Ti si pupoljak, a ja sam cvit
Za tobom Milane gine cili svit
Ti si pupoljak, a ja sam cvit
Za tobom Milane gine cili svit

Dojdi mi Milane, čekam te ja
Dojdi mi Milane, čekam te ja

Čekam te ja, čekam te ja
Čeka te tvoja najvirnija
Čekam te ja, čekam te ja
Čeka te tvoja najvirnija

Biseru

Biseru južnoga mora, daj mi ljubav
Biseru južnoga mora, daj mi ljubav

Refren:

Ljubav je bol, na srcu mom
Ljubav je preteška bol
Ljubav je bol, na srcu mom
Ljubav je preteška bol

Ljubav nas veže i spaja, samo ljubav
Ljubav nas veže i spaja, samo ljubav

Refren

Na svitu ja nikog nemam, samo ljubav
Na svitu ja nikog nemam, samo ljubav

Zahvale

Hvala Josipu i Mariji Barišić što su ugostili kazališnu družinu Théâtre des Chemins i partnere te ustupili svoj prostor za okupljanje i druženje.

Hvala članovima KUD-a Pakoštane od kojih smo naučili lokalne napjeve i s veseljem ih pjevali.

Hvala članovima KUD-a Branimir što su s nama podijelili svoje pjesme i glazbu.

Hvala svim stanovnicima područja Vranskog jezera koji su odvojili vrijeme za susret s nama.

Hvala Lauri Filipović koja nas je upoznala sa stanovnicima i osigurala prijevod tijekom istraživačkih boravaka i radionica.

Ova knjižica priča u šetnji jedna je od aktivnosti projekta Altervia Multivox financiranog programom Erasmus +.

Umjetnička koordinacija, tekst “Knjižice priča u šetnji”:

Raphaël Faure, uz pomoć Laure Filipović

Koncept, crteži i grafičko oblikovanje: Gentiane Désveaux

Izvođači (čitanje) : Laura Filipović, Lana Tomašević, Gabrijela Martinić, Ema Pintarić, Marija Spajić.

Izvođači (pantomima): Ivelina Ivanova, Raphaël Faure, Anaëlle Abrial, Pierre Bornand, Nicolas Simonoff.

Izvođači (pjevanje): Frédéric Vannoucci, Duvignaud Marion, Raphaël Faure, Ivelina Ivanova, Gentiane Désveaux, Dora Šmit, Millie Gioia, César Viricel, Mia Gabelica.

Izrada lampiona: Gentiane Désveaux, Victoria Coupat, Fanch Binet, Nawel Zarhouni, Laura Belde, Ivona Papac.

Logistika: Norma Fressel, Ivana Štulina, Marija Kragić, Catherine Veillon, Tony Vrankulj, Joseph i Marija Oštrić.

Prikupljanje kazivanja stanovnika i uz prijevod s francuskog na hrvatski (uz mentorstvo profesorica Marine Šišak i Marije Spajić, Mario Katić i Danijela Birt Katić):

Laura Filipović, Laura Laura Melvan, Ana Zirojević, Nikolina Šapina, Ivana Rašica, Tea Pavičić, Dora Šmit, Lucija Hrehorović, Karla Kalauz, Gabrijela Martinić, Rebecca Hynes, Norma Fressel, Ivana Štulina, Marija Spajić, Marina Šišak, Mathilde Roubin, Albane Morel, Milie Gioia, Ingrid Poncet, Lilian Benenati, Fleurine Bruyere, Justine Pataa, Rachel Brahy, Nawel Zarhouni, Pietro Varrasso, Catherine Veillon, Frédéric Vannoucci, Raphaël Faure et Gentiane Désveaux.

Kazivanja prikupljena u travnju 2025.,
predstava izvedena u listopadu 2025.

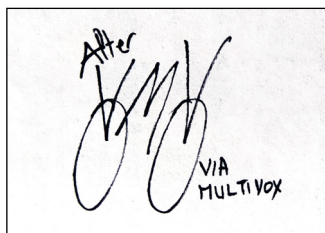

© Altervia Multivox. Cie du Théâtre des Chemins.

Partneri projekta:

Park prirode Vransko jezero, Laboratoire d'Anthropologie Sociale et Culturelle (LASC) i Maison des sciences de l'homme Sveučilišta u Liègeu, Sveučilište u Zadru, Lycée agricole George Sand.

Urednik: Trib'alt / Cie du Théâtre des Chemins / Zadar

Tisak: FG Grafika d.o.o., Zadar

Naklada: 70 primjeraka

Obavezni primjerak: veljača 2026.

ISBN : 978-2-9583472-3-9

